

Vammaispalvelulain voimaantulon lykkääminen, HE 9/2023 Perustuslakivaliokunta 8.9.2023

Kirsi-Maria Mämlund-Laakso, hallitussihteeri
Kaarina Tuokko, erityisasiantuntija
Sosiaali- ja terveysministeriö

Hallituksen esitys eduskunnalle vammaispalvelulain ja eräiden siihen liittyvien lakien voimaantulon lykkäämistä koskevaksi lainsäädännöksi, HE 9/2023 vp

- Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi uutta, keväällä hyväksyttyä vammaispalvelulakia (675/2023) ja siihen liittyviä lakeja. Esityksen mukaan kaikki lait siirrettäisiin tulemaan voimaan 1.10.2023 asemasta 1.1.2025.
- Muutos mahdollistaisi vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentamisen hallitusohjelmassa edellytetyllä tavalla ennen lakien voimaantuloa erikseen annettavalla esityksellä siten, että vammaispalvelulaki säilyisi vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina.
- Myös vammaispalvelulain siirtymäsäännöksiä ehdotetaan myöhennettäväksi säilyttäen kuitenkin lain lähtökohdan siitä, että säännösten voimaantulot ajoittuisivat kalenterivuosien vaihteeseen. Nämä säännökset koskevat erityisen osallisuuden tuen tuntimäärien porrastamista sekä hengityslaitteen varassa elävän henkilön taloudellisen tuen indeksikorotusten määräytymistä. Voimaantulon lykkäyksen seurauksena uudessa vammaispalvelulaissa säädetyn tuetun päätöksenteon voimaantuloa ei teknisesti ottaen siirrettäisi, vaan tuettu päätöksenteko tulisi voimaan alun perin ehdotettuna aikana 1.1.2025.

- Tällä hetkellä voimassa oleva vammaispalveluja koskeva erityislainsäädäntö on 1970- ja 1980-luvuilta. Tarkoituksena mm. edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä.
- Lait korvataan uudella vammaispalvelulailla (Vammaispalvelulaki 675/2023), jonka tämänhetkinen voimaantulo on 1.10.2023, ja jonka voimaantuloa on tarkoitus lykätä.
- Kyseessä on sosiaalihuollon erityislaki, jota sovelletaan vain viimesijaisesti, jos sosiaalihuoltolain yleislainsäädännön tai muun lainsäädännön mukaiset palvelut eivät ole riittäviä tai sopivia.

Taustaa: soveltamisala

- Eduskuntakäsittelyn aikana hyväksyttyä vammaispalvelulakia koskeva lakiesitys muuttui joiltain osin merkittävästi, ja eräs suuri muutos on ns. ikääntymisrajauksen poistaminen. Vammaisen henkilön määritelmään esitettiin ikääntymisrajausta, joka olisi selventänyt yleislain ja erityislain välistä suhdetta.
- Tarkoitus oli, että iäkkäiden henkilöiden palvelut olisi järjestetty pääosin sosiaalihuoltolain perusteella. Kyseessä ei kuitenkaan ollut ikäraja eikä ehdoton rajaus, vaan arvio vammaisen henkilön määritelmän täyttämisestä olisi tullut jokaisen henkilön osalta erikseen tehtäväksi.
- Voimassa olevaan vammaispalvelulakiin ei sisälly erillistä ikääntymisrajausta, pois lukien vuonna 2008 säädetty ikääntymisrajaus henkilökohtaisen avun palvelun osalta.

Taustaa: soveltamisalan tarkentaminen

- Kuitenkin voimassa olevan lain lähtökohtana on, että sitä sovelletaan pääosin muihin kuin iäkkäisiin henkilöihin, sillä lakia on alun perin tarkoitettu sovellettavan erityislakina rajattuun vammaisten henkilöiden joukkoon. Tätä lähtökohtaa on kuitenkin nykyisin tarkennettava lainsäädännön tasolla, sillä väestön ikääntyessä syntyy painetta siihen, että myös vammaispalveluihin päätyy sellaisia henkilöitä, joiden palveluntarve voitaisiin turvata muun lainsäädännön, kuten sosiaalihuoltolain, perusteella.
- Soveltamisalan tarkentamisen tarkoituksena on:
 - turvata yksilöllisen tarpeen mukaiset palvelut vammaisille henkilöille ja varmistaa hyvinvointialueiden rahoitusperiaatteen toteutuminen,
 - pyrkiä varmistamaan lain yhtenäinen soveltaminen ja yhdenvertainen palvelujen saanti eri alueilla,
 - varata aikaa perus- ja ihmisoikeusvaikutusten sekä taloudellisten vaikutusten arvioinnille yhteistyössä tarvittavien asiantuntijoiden ja sidosryhmien kanssa.
- Soveltamisalan tarkentamista koskevan esityksen valmistelussa otetaan huomioon muun muassa perustuslakivaliokunnan asettamat reunaehdot.

Uuden vammaispalvelulain kustannukset

- Hyväksytyn vammaispalvelulain eduskuntakäsittelyssä tehtyjen muutosten myötä uuden vammaispalvelulain toimeenpanoon varattiin teknisessä julkisen talouden suunnitelmassa 2024-2027 rahoitusta 25,2 miljoonaa euroa vuodelle 2024, 32,4 miljoonaa euroa vuodelle 2025, 35,5 miljoonaa euroa vuodelle 2026 ja 35,9 miljoonaa euroa vuodelle 2027.
- Lain kustannuksia ei kuitenkaan ikääntymisrajauksen poiston jälkeen ollut mahdollista perusteellisesti arvioida, ja ilmaan jäi epävarmuutta siitä, riittäisikö varattu rahoitus uuden lain mukaisten palvelujen toteuttamiseen.
- Hallitusohjelman mukaan uuden vammaispalvelulain kustannusvaikutus voimassa olevaan lainsäädäntöön verrattuna saa olla 100 miljoonaa euroa vuosittaisia menoja kasvattava.
- Siten soveltamisalan rajauksen jälkeenkin uuden vammaispalvelulainsäädännön toimeenpanoon on käytettävissä enemmän rahoitusta kuin hyväksytyn lain perusteella on varattu (vuoden 2027 tasolla 64,1 milj. euroa enemmän).

Voimaantulon lykkäämisen taloudelliset vaikutukset

- Esitys liittyy valtion vuoden 2023 toiseen lisätalousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.
- Uusi vammaispalvelulaki on tulossa voimaan 1.10.2023, joten sen kustannukset on arvioitu vuoden 2023 talousarvioon loka-, marras- ja joulukuun osalta. Talousarvioon varattu määräraha on 5,6 miljoonaa euroa. Lain voimaantulon siirron myötä tämä määräraha poistetaan. Lisäksi tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan tehtyt määrärahavaraumat vuodelle 2024 poistuvat.
- Voimaantulon lykkäämistä koskeva esitys ei sisällä uutta taloudellisten vaikutusten arviointia, vaan soveltamisalan tarkentamista koskevan hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä arvioidaan soveltamisalamuutosten sekä lain voimaantulon vaikutukset kokonaisuutena.

Vammaispalvelulain voimaantulo siirtyisi vuoden 2025 alkuun

- Esityksen mukaan lait tulisivat voimaan 1.1.2025 hallitusohjelmassa mainitun 1.10.2024 sijasta.
- Voimaantulo vuodenvaihteessa helpottaa palveluiden järjestämistä, tietojärjestelmämuutosten tekemistä, hyvinvointialueiden rahoitusta sekä vammaispalveluiden tilastointia. Lisäksi se antaa lisää aikaa säännösmuutosten huolelliselle valmistelulle ja vaikutusten arvioinnille.
- Esitysluonnoksesta lausunnon antaneista, siirtoa kannattaneista tahoista suuri osa kannatti voimaantuloa 1.1.2025 alkaen.
- Uusi vammaispalvelulaki on tulossa voimaan 1.10.2023, joten nyt käsittelyyn otettavat vammaispalvelulain voimaantulon lykkäämistä koskevat lait on tarkoitettu tulemaan voimaan ennen tuota päivää.

Säätämisjärjestykseen ja perusoikeuksiin liittyen

- Kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet:
 - YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus (SopS 26 ja 27/2016, jäljempänä vammaissopimus)
 - YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksien koskevaan yleissopimuksen (TSS-sopimus, SopS 6/1976)
- Perustuslain säännökset
- Perustuslakivaliokunnan kanta niin sanotun ikääntymisrajaukseen HE 191/2022 käsittelyssä
- Perusoikeuksien rajoittaminen ja niin sanottu heikentämiskielto
- Hyvinvointialueiden rahoitusperiaatteen turvaaminen

Näkökulmia punnintaan

- Yhtäältä eduskuntakäsittelyn aikana muutetun hyväksytyn vammaispalveluin vaikutukset vaikuttavat olevan ennakoitua monimutkaisemmat ja ennalta-arvaamattomammat.
- Toisaalta samaan aikaan valtion talouden tilanne näyttäytyy vakavana.
- Soveltamisalamuutosten jälkeenkin uuden vammaispalvelulain toimeenpanoon on varattu nykyistä enemmän rahoitusta vammaisten henkilöiden oikeuksien toteuttamiseksi.

stm.fi ›
@STM_Uutiset ›

**Kiitos
mielenkiinnosta.**

